

Πώς διασφαλίζεται η γλυκύτης της ζωής

Του Σ., που ανακάλυψε την επιγραφή· του Π., που την ανέγνωσε·
και του άλλου Π., που ονειρεύτηκε ότι την ονειρεύτηκε.

Ἀγήραον ἄνθρωπον ἔοντ' οὐ δύνατον γένεσθαι. ΣΑΠΦΩ

Με τη σκαλιγμένη επιγραφή επάνω της και τον μαϊάνδρο τριγύρω σαν μπιρμπιλωτό τουρναλέτο νυφικής κλίνης, όπου έχει πλαγιάσει άνυμφος γαμπρός, μαρμάρινη, και στο μέγεθος πελώρια σαν εκείνη που σκέπει το μικρό δέμας του βασανισμένου Γεωργίου Βιζυηνού στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών, θα μπορούσε κανείς να τη θεωρήσει επιτύμβια πλάκα. Ο Π. παρατηρεί το αυλακωμένο κατώφλι, τις φαγωμένες παραστάδες, τις αρμονικά σμιλεμένες λεπτομέρειές της και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν είναι πλάκα, αλλά πύλη.

Κάτω από την επιγραφή της υπάρχει ένα ανάγλυφο κόσμημα, ίδιο κι απαράλλακτο μ' εκείνο το μακάβριο με το οποίο σκόπευε να κοσμήσει το εξώφυλλο των ποιημάτων του ο άλλος κακορίζικος ποιητής μας, ο Κώστας Καρυωτάκης. Το «στολίδι», μια νεκροκεφαλή με δυο οστά χιαστί, είναι όπως αυτό που έχουν σήμερα σταμπαρισμένο στη συσκευασία τους τα γεωργικά δηλητήρια και τα ποντικοφάρμακα. Παλιότερα το 'βλεπες και στα ράφια των φαρμακείων, εκεί όπου ήταν τοποθετημένα τα πολύχρωμα μπουκάλια και τα βάζα με τα πιο πίζουλα φάρμακα – οι σπετσιέρηδες έπρεπε να 'χουν δεκατέσσερα τα μάτια τους μη ξεπατώσουν καναν άνθρωπο και πάει άδικα των αδικω.

Μολονότι από τη φύση τους ψυχρά υλικά το μάρμαρο κι η πέτρα, λεπτοδουλεμένα από τη σμίλη του μάστορα και γλυμμένα από το κύμα της θάλασσας και του αγέρα ή την πολύχρονη χρήση, ανταποδίδουν πάντα με θαλπωρή και τρυφερότητα το άγγιγμα καθενός. Ο Π. αγγίζει την πύλη απαλά και νιώθει ότι τα δάχτυλά του χαϊδεύουν βελούδο ή μαλακές παρειές νεάνιδος, εκείνες όπου πάνω τους ξαγρυπνά ο έρως. Οι ξανθές κορασίδες, οι «ξανθοί άγγελοι», όπως τις αποκαλούσε ο ίδιος ο Βιζυηνός, ήταν που γοήτευαν τον ποιητή και διηγηματογράφο έως τα στερνά του, όταν έπαθε ο δύστυχος ό,τι χειρότερο μπορεί να πάθει άνθρωπος, να «μεταβληθεί εντός του ο ρυθμός του κόσμου».

Είχεν αρχίσει να σουρουπώνει και ο Π. με δυσκολία διαβάζει την κεφαλαιογράμματη επιγραφή πάνω στο μάρμαρο συμπληρώνοντας περισσότερο από διαίσθηση και λιγότερο από βεβαιότητα όσα ανάγλυφα γράμματα είναι δυσανάγνωστα ή ακρωτηριασμένα. Είναι μια εξάστιχη στροφή από ασταθείς ενδεκασύλλαβους στίχους, που τους εδόξασαν οι παλαιοί, Ιταλοί κυρίως, ποιητές, ας μην ξεχνάμε όμως ότι και στη δική μας εποχή, το 1935, τους ελάμπρυνε η σεφερική *Στέρνα* λίγο πριν από τη σχεδόν οριστική αχρησία τους.

...Μόνη, και την καρδιά της τόσο πλήθος
μόνη, και στην καρδιά της τόσος μόχθος
και τόσος πόνος, στάλα-στάλα μόνος...
Μαζεύοντας τον πόνο της πληγής μας
να βγούμε από τον πόνο της πληγής μας...

Η στροφή της επιγραφής στην πύλη είναι συνταγμένη αδέξια, αλλά με ειλικρίνεια ψυχής, αν κι αυτό από μόνο του δεν είναι βέβαια το πρώτο ζητούμενο στην ποίηση, γενικώς στην τέχνη, ούτε είναι το πασαπόρτι για να μπαινοβγαίνεις στα χωράφια τους και να αλεοπουλαρίζεις ασύδοτος εκεί μέσα. Ψιλά γράμματα, θα πει κανείς όταν πρόκειται για ζητήματα θανάτου όπου μπροστά τους όλα τα υπόλοιπα ωχριούν και καταντούν ασήμαντα.

Σε πρώτη ανάγνωση το περιεχόμενο της επιγραφής θυμίζει την Εξόδιο Ακολουθία εις Κεκοιμημένους του Μοναχού Ιωάννη Δαμασκηνού, σχεδόν σε καλεί να την ψάλεις σε ήχο πλάγιο τέταρτο ή ακόμη και να τη μοιρολογήσεις σε ποντιακό σκοπό, που σπαραξικάρδια θρηνεί την απώλεια της φιλάτης πατρίδος. Πολλές οι χαμένες πατρίδες από τις πολεμικές συρράξεις της φυλής, άλλες τόσες όμως –και σημαντικότερες– εν καιρώ ειρήνης από τις κακοκεφαλίες μας.

ΟΡΩ ΣΕ ΤΑΦΕ ΔΕΙΝΗΝ Σὸ ΤΗΝ ΘΕΑ
ΚΑΙ ΚΑΡΔΙΟΣΤΑΛΑΚΤΟΝ ΟΜΒΡΟΝ ΕΚΧΕΩ
ΧΡΕΟΣ ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΛΗΤΟΝ ΕΙΣ ΝῆΝ ΛΑΜΒΑΝΩΝ
ΠΩΣ ὸΝ ΔΙΑΒΗCOMΑΙ ΔΥΣΧΕΡΕΣ ΠΕΡΑΣ
ΟΛΟΣ ΕΞΙCΤΑΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΤΡΕΜΩΝ ΚΡΑΖΩ
ΑΙΑΙ ΘΑΝΑΤΕ ΤΙC ΔΥΝΑΤΑΙ ΦΥΓΕΙΝ ΣΕ
~ ΜΑΪ8 Η΄ 1731 ~

Σε ελεύθερη μεταγραφή: «Σε βλέπω, Τάφε, με φρικτή τη θωριά σου, και τρέχουνε νεροποντή καρδιοστάλαχτα τα δάκρυά μου. Το κοινόβλητο χρέος, τη μοίρα του ανθρώπου συλλογίζομαι. “– Πώς άραγε θα διαβώ το δύσκολο τέρμα;” Αναστατωμένος και τρέμοντας από την κορφή ως τα νύχια, φωνάζω. “– Αχου, αχ, Θάνατε, ποιος δύνεται να σε αποφύγει;”».

Όταν στην ποίηση γίνεται λόγος για τον κραταιό Θάνατο, ακόμη και οι πενιχροί, μεγαλόστομοι στίχοι ενός ανώνυμου, παμπάλαιου και άσημου ποιητή από ένα νησί του Αιγαίου μπορούν να συγκινήσουν τον άνθρωπο όπου γης. Στην προκειμένη μάλιστα περίπτωση, οι στίχοι αυτοί εκτός από τους αιώνες που κουβαλούν στη ράχη τους, φέρνουν μαζί τους και δυο απρόσμενα δώρα από το περιφρονημένο γλωσσικό παρελθόν μας, τον «καρδιοστάλακτον όμβρον» και το «χρέος το κοινόβλητον», δώρα που μπολιάζουν με λιβανωτή μοσχοβολιά την πολύπαθη γλώσσα μας. Το επίθετο *καρδιοστάλακτον* (*δάκρυον*) μαρτυρείται σε αρχαίο απόσπασμα από πάπυρο, που πρωτοδημοσιεύτηκε το 1900. Η λέξη χρησιμοποιείται κι από τον Κωστή Παλαμά ως επιθετικός προσδιορισμός στο ουσιαστικό *φιλί* (*καρδιοστάλαχτο φιλί*) σε ποίημά του από τα *Παράκαιρα* (1919), αλλά το επίθετο *κοινόβλητος* είναι αμάρτυρο αλλαχόθεν.

Αν, όπως λέγεται, είναι μέγιστη απώλεια και όνειδος για τον άνθρωπο η κακοποίηση, κάποτε και η δολοφονία, μιας λέξης, άλλο τόσο κέρδος είναι η νεκρανάστασή της ή η γέννηση μιας άλλης, νέας και περίλαμπρης σαν νεόκοπη μονέδα. Πατρίδες είναι και οι λέξεις, άλλοτε χαμένες κι άλλοτε κερ-

δισμένες, όμως, η λαλέουσα πηγή με το λάλον ύδωρ της, η καρπερή μήτρα της αρχέτυπης Μητέρας Γλώσσας, σε πείσμα των χρησμών και των συμφορών δεν έχει πάψει να γεννοβολά αρτιμελή γλωσσικά νεογνά, ακόμη και σε βιαστικές εποχές που τις χαρακτηρίζει η αμάθεια και η προχειρότης της εδικής μας.

Τέτοιες στιγμές απώλειας ή κέρδους επ' ουδενί πρέπει ο άνθρωπος να τις αψηφά. Ανάγκη πάσα να εγρηγορεί, να λυγίζει τις αντιστάσεις του και να ταπεινώνει το πείσμα του, για να μπορεί η καρδιά, ακόμη κι αν «το σώμα κοιμάται, αυτή ν' αγρυπνεί» για να προσέρχεται λεύτερη και να ευφραίνεται ή να θλίβεται κατά την περίπτωση. «Καιρός τού κλαύσαι και καιρός τού γελάσαι», καιρός για τον κοπετό, καιρός για το τραγούδι και τον χορό, λένε οι πάλι γραφές, κι ένας ξένος ποιητής, ειδοποιεί κι αυτός με τον εδικό του τρόπο.

— «Γκρέμισε τη ματαιοδοξία σου, γκρέμισέ την», άνθρωπε!

Όλοι το γνωρίζουν, ότι η χαρά κι η πίκρα, οι δυο στυλοβάτιδες της ζωής, «μιαν ώραν εσπαρθήκασι, κι' ομάδι εγεννηθήκα'» μαζί με τον άνθρωπο κι αυτές, που τον επισκέπτονται περιοδικώς κι εναλλάξ, πότε η μια, πότε η άλλη. Κάποτε, σπανιότερα, συμβαίνει να τον επισκεφθούν κι οι δυο μαζί, και τότε συμμαχούν και τον ποτίζουν ένα γλυκύπικρο ροσόλι χαράς μαζί και πόνου. Μπορεί καμιά φορά ν' αργεί, αλλά για καθετί έρχεται η ώρα κι αν άφησες απρονόητα να πετάξει το γρήγορο πουλί, το ταχύ ξεφτέρι, άμε ύστερα να το περιμαζέψεις, δεν ημπορείς.

Ο Π. δεν ξεκολλά το χέρι του από τη βαρειά πύλη και μαγνητισμένος από τη λεία σαγήνη και τη δρόσο του μαρμάρου συνεχίζει να τη θωπεύει. Βαθμιαία η αναπνοή του αρχίζει να λιγοστεύει, το μυαλό του νυσταγμένο μουδιάζει με μια γλυκειάν αγωνία που δεν μπορεί να της αντισταθεί, λες και το άγγιγμα της πύλης τον προτρέπει να μη παλέψει, αλλά να παραιτηθεί, ν' αφεθεί στη γαλίφικη υπόσχεση μιας άλλης γαλήνης, που δεν μπόρεσε παρά μόνο λίγες, μετρημένες στιγμές να βρει στη ζωή.

Τέλος, αποφασίζει να την ανοίξει και καθώς πατεί πάνω στο κατώφλι της τον διαπερνά ένα ρίγος, ρίγος μαρμαρωμένο σαν τη φωνή τού προ αιώνων εκλιπόντος άδοξου ποιητή των στίχων της επιγραφής. Η σκέψη του, «σκέψη σχεδόν ακάμωτη κι αμέσως ξεχασμένη», γλιστρά σαν το πολυπλόκαμο χταπόδι μέσ' από το κεφάλι του και σωριάζεται στον πάτο ενός ξεροπήγαδου, αβοήθητη κι αζήτητη.

Εκεί, ακίνητος, σχεδόν ναρκωμένος ο Π. στον στεγνό βυθό, νιώθει μια βροχή να πέφτει από το ανοιχτό φιλιατρό του πηγαδιού και να τον δροσίζει. Μόνη τελευταία έγνοια του, ότι δεν θα προλάβει να γνωστοποιήσει στους περιλειπόμενους φίλους τα όσα αόρατα έκρυβε επί αιώνες αυτή η επιτύμβια πύλη, που ανακαλύφθηκε με τη συνέργεια ενός ονείρου και μιας πρόσφατης ανακομιδής προσφιλούς προσώπου. Ανάγλυφα λόγια, οπού σπάνια κανείς τ' ανιστορεί, αφού ευθύς μόλις χαραχτούν, προτού καλά-καλά προλάβουν να διαβαστούν, τα «σκεπάζει βαρύ το έρεβος» και το πένθος του χρόνου. Όσπου οι αιώνες που τα πήραν μακριά να τα ξαναφέρουν πάλι οπίσω στην ώρα τους, λόγια που ταιριάζουν φηλί-κλειδί στην απεγνωσμένη κραυγή όλων των ανθρώπων της γης.

— Αχου, αχ, Θάνατε, ποιος δύνεται να σε αποφύγει;

Τώρα, που εσταμάτησε η βροχή, ο Π. διακρίνει από τον βυθό το στόμιο του πηγαδιού απ' όπου ένα μπάλλωμα ουρανού του χαμογελά σαν μακρινό, αλλά φωτεινό αστέρι. Ήρεμος και σαν έτοιμος από καιρό ετοιμάζεται να πληρώσει το δικό του κοινόβλητον χρέος, έτσι που πάντα επιθυμούσε, μόνος μέσα στη σιωπή, αλλά διαμιάς αστράφτει απρόσμενα φως και του φανερώνει μονοστιγμείς τά όσα ολόκληρη η ζωή αδυνατούσε να δείξει. Ναι, είναι σίγουρος, ότι ήλθε η στιγμή να εξοφλήσει κι αυτός την ομόμοιρη οφειλή, αλλά *αλλιώς*, χωρίς να χρειαστεί να ρωτήσει τον Χρόνο και τον Θάνατο κοινότοπες ρητορικές ερωτήσεις χαραγμένες στο μάρμαρο ή στο χαρτί, καταδικασμένες να μένουν εσαεί αναπάντητες. Άλλωστε, έτσι που λιγόστεψε ο χρόνος τώρα πια, πού καιρός για ενδοσκοπήσεις και σπάταλες πολυτέλειες.

Αντικρίζει με θάμβος τα όσα πρωτόγνωρα βλέπει. Ένα αναρίθμητο πλήθος κόσμου, παρδαλό, περιδιαβάξει σουλατσάροντας εδώ κάτω μέσα σε μian ακαθόριστη βαβούρα από ομιλίες, όπου αναγνωρίζει μια επαναλαμβανόμενη λέξη, «αποχωρισμός, αποχωρισμός...». Ποτέ δεν έχει δει συγκεκριμένο τόσο κόσμο ούτε καν τον Αύγουστο στο «Και» της προκυμαίας του νησιού, και μουρμουρίζει μέσα από τα δόντια του με θαυμασμό μαζί κι ανακούφιση.

— Συνεννοούνται, λοιπόν, με λόγια, και μάλιστα ελληνιστί οι ψυχές όταν αποχωριστούν το σώμα τους! Κι αυτή η πικρή λέξη —«αποχωρισμός»— τι άλλο μπορεί να δηλώνει πάρεξ ότι όλοι ετούτοι κουβαλούν ακόμη ασήκωτη τη νοσταλγία για την Επάνω Πατρίδα;

Μέσα στο καταβυθισμένο άγνωστο πλήθος διακρίνει πολυαγαπημένους φίλους κι άλλους τόσους συγγενείς, όπου μαζί τους κάποτε συνέτρωγε, συλλαλούσε και χωράτευε. Έχοντας νιώσει βαθιά μέσα του την απουσία τους, ήταν πάντα επιθυμία του να τους συναντήσει κάποια στιγμή στον ύπνο ή στον ξύπνο του, να τους ρωτήσει ένα σωρό πράγματα κι απορίες στοιβαγμένες φύρδην-μίγδην μέσα του. Να, όμως, που τώρα όλοι του οι σχεδιασμοί πάνε περίπατο μέσα σε μια στιγμή. Το μόνο που βρίσκει να τους πει είναι ό,τι πιο άσχετο κι αδιάφορο του έρχεται στο μυαλό, λες και τέτοια άβολη στιγμή τους προσκαλεί να δειπνήσουν το βράδυ στο σπίτι του!

— Μετακόμισα, δεν μένω πια εκεί όπου ξέρατε. Μένω τρεις δρόμους *παρακάτω*, τους φωνάζει τονίζοντας με ιδιαίτερη έμφαση το «παρακάτω».

Τον κοιτάζουν, αλλά το βλέμμα τους διαπερνά το σώμα του σαν να 'ναι καμωμένο όχι από σάρκα και οστά, μα από διάφανο γυαλί, ύστερα καρφώνεται οπίσω και χάνεται κάπου μακριά, απλανές και άδειο. Νιώθει ντροπή για την ανόητη, την αχρείαστη πληροφορία που τους έδωσε, αλλά είναι πια αργά κι είναι άσκοπο ακόμη και να τους γνώψει ότι μετάνιωσε, αφού απογοητευμένος συνειδητοποιεί ότι δεν έχουν καν αντιληφθεί την παρουσία του. Είναι προφανές ότι ακόμη δεν έχει γίνει ένας από *αυτούς*. Τον κατακλύζει μια αίσθηση αναπηρίας και ματαίωσης, το παράπονο ενός ανεκπλήρωτου ονείρου.

— Τι κι αν έχομε ξανανταμώσει πάλι τώρα; Αυτοί έχουν πια εξοφλημένο το κοινόβλητο χρέος τους κι εγώ δεν ανήκω ακόμη στον ειδικό τους κόσμο. Φαίνονται σοφότεροι, αλλά δεν είναι γαληνεμένοι, το νιώθω, το βλέπω. Χωρίζουν παντοτινώς οι δρόμοι των ζωντανών και των πεθαμένων, οι κόσμοι μας ξεχωριστοί, οι δρόμοι μας αντίθετοι, καμιά συμπόρευση, κι είναι των αδυνάτω αδύνατο να συναπαντηθούμε. Ας έχομε γεννηθεί στον ίδιο τόπο, τώρα είναι άλλη του καθενός η ποθεινή πατρίδα.

Παραζαλισμένος ο Π. τσιμπά τα μάγουλά του να βεβαιωθεί ότι ακόμη ζει.

– Αν τελικά προλάβω να τα πω τούτα στους επάνω, ποιος θα τα πιστέψει αφού κανείς δεν τα είδε με τα μάτια του, κανείς δεν τ' άκουσε με τ' αφτιά του; Αυτή η πύλη, πού μόλις τώρα καταλαβαίνω πόσοι την έχουν διαβεί, πρέπει να γίνει πύλη ειρηνοφόρα, πύλη μαγική κι ευφρόσυνη για τους ζωντανούς, συλλογίζεται, αλλά οι σκέψεις του πνίγονται μέσα στη γενική βαβούρα, που συνεχίζεται αδιάπτωτη μαζί μ' εκείνη τη λέξη που ξεχωρίζει, «αποχωρισμός».

Αρχίζει ν' αναμασά μηχανικά σαν προσευχή μερικές λέξεις, που έρχονται στα χείλη του από την επιτύμβια επιγραφή.

– «Χρέος πώς ουν διαβήσομαι δυσχερές πέρας...».

Ύστερα –

Στα ονείρατα του ύπνου και του ξύπνου μας προσδοκούμε συχνά πράγματα που τελικά δεν πραγματοποιούνται, καθώς η φορά (και η καταφορά) της τύχης και των ποικιλότροπων, ασύμπτωτων συμπτώσεων είναι συχνά ισχυρότερη από τους ανθρώπινους προγραμματισμούς, τις επιθυμίες και τις ευσεβείς ευχές.

Όμως μετά από την κατάβαση, τη νέκεια του χθεσινοβραδινού ονείρου, ο Π. ξυπνά το πρωί με έντονο το συναίσθημα μιας ευτυχίας σαν να 'χε επιτέλους πραγματοποιήσει κοιμισμένος όσα επί χρόνια έλπιζε να πραγματοποιθούν ξυπνητός – «εγώ καθεύδω και η καρδιά μου αγρυπνεί». Κι αυτό για να πληρωθεί γι' ακόμη μια φορά το ρηθέν ότι είναι ανάγκη να ονειρευόμαστε, ακόμη κι αν είμαστε συντετριμμένοι από του βίου την κακοτυχία και την απελπισία – ιδίως τότε. Ανοίγει διάπλατα το παράθυρο της κάμαράς του κι αντικρίζει μια μέρα ηλιόλουστη, μέρα χαρά-θεού.

– Όρα καλή!, φωνάζει αυθόρμητα σαν ν' απευθύνεται σε αγαπημένη καμαράδα που αναπάντεχα τη συναντά.

Χτες όλο το βράδυ έπεφτε ένα ευλογημένο, ποτιστικό ψιλόβροχο μετά από ένα μήνα αναβροχιάς και μόνο την αυγή είχε κάμει ανέκαμμα. Τα αργοπορημένα διαμάντια των σταγόνων στραφταλίζουν τώρα στα καταπράσινα φύλλα της πολύφορης κοντολεμονιάς-κοντολεμονίτσας, που 'ναι σαν πολυέλαιος μες στο μικρό περιβόλι με τα κίτρινα λεμόνια της αναμμένα κεριά, και τα άνθια της άσπρες πεταλούδες, που μόλις τώρα ξεδίπλωσαν τα μοσκοβολιστά φτερά τους. Μες στο προστατευμένο αλωνάκι της, δεν έχουν θέση οι λωλοαγέρηδες, οι παγετοί και οι καύσωνες του καιρού ούτε οι ασυμφωνίες, οι έριδες και τα συμφέροντα των ανθρώπων και των λαών. Το ημερολόγιο πάνω στο γραφείο δείχνει 21 του Μάρτη, εαρινή ισημερία, μαθές ίση μέρα ίση νύχτα, γιορτή της αναγέννησης της Φύσης, γιορτή και της Ποιήσεως.

– Πάνω Κόσμος, Κάτω Κόσμος, Ζωή, Θάνατος, δρόμοι πάνω, δρόμοι κάτω, ισομοιρασμένα πράγματα, τακτοποιημένα νέτα-σκέτα. Τακτοποιημένα; Ποιος μας βεβαιώνει ότι δεν σφάλλομε στην κοσμική τάξη και ότι πράγματι έτσι είναι η ζωή;, αναρωτιέται με καθαρότερο μυαλό τώρα. Αν μόνο αποφάσιζαν οι άνθρωποι να σκεφτούν αφαντίστοι, να καταλάβουν πόσο εύκολα δαιμονοποιού-

με τα δικά μας λάθη για ν' αποσείσομε τις ευθύνες από πάνω μας –μήπως δεν γίνεται έτσι και στην πολιτική που βασανίζει λαούς και χώρες;–, αυτό το άθλημα, το να τραβιζάρεις το βάρος και την ευθύνη, ήταν ανέκαθεν πολύ δημοφιλές, πολύ βολικό για τ' ανθρώπινα πλάσματα.

Όμως τα πουλιά κελαηδούν μεθυσμένα από ζωή, αφιονισμένα κι από έρωντα, χωρίς να νοιάζονται για ημερομηνίες κι άχρηστους υπολογισμούς. Βαθυπράσινες πινελιές τα λιγοστά δέντρα στις σκιές των γκρίζων βράχων κι ένα ζωνάρι θαλάσσης που υπογραμμίζει με μενεξεδί μελάνι όλη τούτη την ευμορφιά. Στο βάθος, η Δήλος, η θεογεννημένη και η θεογεννήτρα, λίγο δεξιότερα η Ρήνεια, το νησί των νεκρών, όπου τώρα τη βορεινή πούντα της κατά τον μαϊστρο μεριά την εγκατοικούν κοπάδια οι γλάροι, γι' αυτό κι ονομάζεται «Γλαρόπουντα». Ύστερα νησιά κι άλλα νησιά, το ένα πίσω από τ' άλλο σε μιαν ανυπέρβλητη μουσική σύνθεση οπού ποτέ μουσουργός δεν μπόρεσε να συνθέσει. Μουσική γεννημένη από το χώμα, τον ήλιο, τον αγέρα και τη θάλασσα, μουσική ξαναγυρισμένη κατά το δίκαιο, όπως όλα τα επιγής, εκεί όπου ανήκει, στο χώμα.

«Αν συλλογίζόσουν ώς πού τελειώνουν τα όμορφα νησιά», εύχεται ο Σεφέρης σ' ένα από τα εξοχότερα ποιήματα που έχουν γραφτεί στην ελληνική γλώσσα. Το συγκεκριμένο μέρος του ποιήματος αποτελείται από τρεις συντομότερες στροφές, εξ' όν η τελευταία μονόστιχη. Όλες κι όλες οι λέξεις που το συναπαρτίζουν μόλις εξήντα έξι –μετρημένες εξήντα έξι–, ακριβώς διπλάσιες από εκείνες της παλιάς επιγραφής στη μαρμάρινη πύλη, διπλάσιες και οι αράδες του, όπου, μ' ένα κτητικό «της» («δικό της») ο ποιητής αποφασίζει γι' άλλη μια φορά να εμπλέξει θαυματουργά κι αξεδιάλυτα τη γυναίκα με τη θάλασσα. «Το δέρμα σου γλιστρούσε στο δέρμα της εύκολο και ζεστό». Σε ποιο δέρμα γλιστρούσε το δέρμα του ποιητή; Της γυναίκας ή της θάλασσας; Την ίδια στιγμή, ένα «καμακωμένο χταπόδι» στα ρηχά τινάζει το επιθανάτιο μελάνι του. Ύστερα, απέραντη γαλήνη.

– «Σε κοίταζα μ' όλο το φως και το σκοτάδι που έχω».

Λίγο παρακάτω, ο ίδιος ποιητής επαληθεύοντας γι' άλλη μια φορά, από άλλους τολμηρότερους δρόμους το ρητό της λαϊκής σοφίας, το ντυμένο για λόγους γοήτρου με καθαρευουσιάνικη ντυμασιά, «πυρ, γυνή και θάλασσα», θα προσθέσει κι αυτός σαν τον αρχαίο φιλόσοφο και τον εγγλέζο δάσκαλό του στο δικό του ποίημα το άλλο καταλυτικό στοιχείο, τη φωτιά, που κυριαρχεί πάνω σ' όλα και τα πάντα κρίνει.

*Και το πέρασμα και το σταμάτημα
και το πλάγιασμα και το τίναγμα
τα χείλια το χαϊδεμένο δέρας,
όλα γυρεύουν να καούν...*

– Αργά ή γρήγορα, έρχεται πάντα η ορισμένη ώρα για ανθρώπους και για τόπους, ακόμα κι αν αυτοί οι τόποι είναι γεννήτορες θεών, σκέφτεται ο Π. Την ανάγκη αυτή μήτε οι θεοί μήτε οι άνθρωποι μπορούν να την αλλάξουν, «αγέραςτος να μείνει ο άνθρωπος δεν είναι δυνατόν» – το τραγουδάει και η Σαπφώ, η συννησιώτισσά μας. Ούτε οι θεοί μένουν αθάνατοι, πόσους απ' αυτούς έχομε ξεκάμει μέσα στον ρουν την ανθρώπινης ιστορίας μας! Καιρός για τον νόστο, καιρός και για τον μισισμό, καιρός για την ομιλία και καιρός για τη σίωπή. Μα σήμερα, όλα είναι φως κι όλα είναι άνοιξη εδώ πέρα.

Ενστικτωδώς τού έρχονται στο μυαλό τρεις περιώνυμοι σολωμικοί στίχοι από ισάριθμα ποιήματα, που δοξάζουν τη γλύκα της ζωής, κι ασυγκράτητος, γεμάτος ως τα μπούνια από το σφρίγος μιας νεκρανάστασης, τους απαγγέλλνει μεγαλόφωνα σαν ξόρκι.

– «Δεν τόλπιζα νάν’ η ζωή μέγα καλό και πρώτο – Γλυκιά η ζωή και ο θάνατος μαυρίλα – Όποιος πεθάνη σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει»!

Οι λέξεις του ποιητή, μια φωνή φωτός, μια ηχητική φωτοσυρμή από σπίθες λαμπερής φωτιάς, γλιστρούν και τρέχουν σαν ποτάμι. Κατά βάθος ο Π. νιώθει ότι ακόμη και τα λόγια των ποιητών είναι φορές που δεν αρκούν όσο ποιητικά κι αν είναι, κι αρχίζει να κάνει αυτό που ξέρει πολύ καλά στις τέτοιες περιστάσεις, να παραλαλεί, μαθές να παραμιλεί, όχι προς εκτόνωση, αλλά για παραμυθία, επαναλαμβάνοντας ευφρόσυνα λαχανιασμένος κάποιους ήχους φτειαγμένους από αγαπημένες, αλλά πετσοκομμένες λέξεις ποιημάτων, συλλαβές τυχαία συρραμμένες δίχως νόημα, αλλά με τον Ρυθμό που μπορεί να κινήσει ολόκληρο το σύμπαν. Ήχους ακατάληπτους για όσους δεν ομιλούν την «ιδιάζουσα διάλεκτο» των εραστών και των νοσταλγών, που τόσο λιγόστεψαν στη ζωή μας.

– Πριλής–ερώ–χορέ–γελού, προβά–βελά–θαλά–ρανού.

Και ξανά, αλλάζοντας τη σειρά.

– Προβά–βελά–θαλά–ρανού, πριλής–ερώ–χορέ–γελού.

Τέλος, ενθυμούμενος και τις καταληκτικές αράδες από το εξαίσιο «Άγραφον» του Σικελιανού τις επικαλείται κι αυτές ακρωτηριασμένες.

– Θαμά–υπό–μεγά–αντί, φεγγιά–δικαί–στραπή–ελπί...

Αν κανείς τον άκουγε, σίγουρα θα έλεγε ότι του έχει σαλέψει. Όμως ο άνθρωπος –το είπαν κι άλλοι, όλα τα ‘χουν πει οι ποιητές, τίποτε δεν τους έχει ξεφύγει– δεν αντέχει πολλή πραγματικότητα, κι άμα ζοριστεί ποιος ξέρει τι μπορεί να κάνει. Το ακατανόητο μπορεί μόνο με το ακατανόητο να εννοηθεί, κι όπως διατείνεται μια άλλη λυρική ψυχή, είναι με κάτι τέτοια «λόγια παράξενα κι αινιγματικά, κρυφές συλλαβές όπου πασχίζουν οι άνθρωποι την ταυτότητά τους ν’ αρθρώσουν».

Συλλαβές σαν κι αυτές, που έχουν τη δύναμη μέχρι και τον μηχανισμό του κόσμου να ξεκλειδώσουν είναι οι άναρθρες φωνίτσες της ηδονής και της τρυφερότης, το γουργουρητό από το κασουλάκι που ρουθουνίζει χωμένο στη μασχάλη μας, τα κελαηδητά ψελλίσματα του μωρού όταν το λούζομε σε χλιαρό, ευωδιαστό νερό κι ύστερα το σφογγίζομε μ’ αφράτο πεσκίρι, οι στεναγμοί του ανθρώπου, που χέρια πιδέξια μαλάζουν και κατευνάζουν το πονεμένο σαρκίο του. Όλα τούτα είναι το παράπαν της γενναιοδωρίας της ζωής, ευδαίμων όποιος εγκαίρως το καταλάβει και γλυτώσει από το κυνήγι των κατά συρροήν διαψεύσεων, που τσαλακώνουν στο τέλος και τον πιο ρωμαλέο άνθρωπο.

Μια παυσίλυπη τρυφερότη, μια στοργή για τον εαυτό του και για όλον τον κόσμο, που ζει και δοκιμάζεται ανάμεσα στο σφυρί και στο αμόνι, μια αλληλεγγύη κι ευγνωμοσύνη για την ανοιξιάτικη φύση, πού ‘ναι σήμερα στην καλή της ώρα, τυλίγει τον Π. ωσάν κουκούλι. Μέσα στο ανοιξιάτικο

ραβαΐσι της ζωής τριγύρω, βεβαιώνεται γι' ακόμη μια φορά, ότι δεν είναι άλλος παρά μόνο ένας, ο μπαγάσας, ο πεζεβέγκης ο Θάνατος, που αποδειχνει και διασφαλίζει τη γλυκύτητά της Ζωής σε πείσμα των παθών και των βασάνων της.

Μπαγάσας, μαθές έξυπνος και καταφερτζής, πεζεβέγκης, μαθές *προ-αγωγός* με την πρωταρχική, την καλή έννοια του «προ-άγω». Ενδιάμεσος προξενητής και μεσάζων, ρουφιάνος δηλαδή, μοιράζει με γνώμονα την εδική του δικαιοσύνη έτσι που μόνον αυτός γνωρίζει το μερίδιο της ζωής, προτού μας αρπάξει για τα πέραν. Πανταχού παρών αρχιφύλαξ κι άγρυπνος προστάτης της Ζωής, αντιχνούμενος χαρτουλάρης κι αδάμαστος θεματοφύλακός της, παντού και πάντα ο Θάνατος, ο Θάνατος, αλλά εμείς, αφελείς κι άμαθοι, παρασυρμένοι, τον προσβάλλομε επιπόλαια κι άδικα φτύνοντας τον κόρφο μας κάθε που θ' ακουστεί τ' όνομά του!

Ο Π. υπομειδιά συγκαταβατικά οικτείροντας από μέσα του τους παράφρονες που περίσσεψαν στους καιρούς μας, τους υπερφίλους θιασώτες μιας αιώνιας, αλλά μαραγκιασμένης ζωής χωρίς αναγέννηση, χωρίς νεότη. Όλους αυτούς τους μικρόνοες, που ονειρεύονται και το 'χουν βάλει σκοπό τους να κάνουν αθάνατη, μαθές ανυπόφερτη, του θνητού ανθρώπου τη θνητή ζωή. Να την μεταλλάξουν σ' ένα ξερό φύλλο δέντρου πατικωμένο ανάμεσα στις σελίδες ενός αδιάβαστου βιβλίου.

Δεν είναι δα απαραίτητη καμιά μαντική ικανότη ή σοφία για να προβλέψει κανείς τα ζοφερά συνεπακόλουθα αυτής της Ύβρεως, άλλωστε αυτά είναι γνωστά αρχαιόθεν. Ο πλανήτης γεμάτος από Τιθωνούς, Μαθουσάλες και Σίβυλλες, αδειανά καυκιά τζιτζικιών, στεγνά κοχύλια και φυραμένα σταμνιά, θα 'χει τότε μόνο αντίβαρο στο μαρτύριο μιας ζωής, που ήταν κάποτε πολύτιμη και κατάντησε βάσανο και κουρέλι, ένα μοναδικό τραγούδι μαζί και θρήνο, μιαν επωδό, που θα μπορούσες να την πεις κι επωδή, ένα ξόρκι από δυο αδύναμες λέξεις —«άποθανεῖν θέλω»—, οπού άγριοι αγέρηδες θα τις παρασέρνουν συρίζοντας σαν φίδια απ' άκρη σ' άκρη στην έρημη, στην κουφή πια μάννα γη.

Μόνον ελάχιστοι, με μόνα εφόδιά τους ως το τέλος τη στόχαση και τη φωνή, θα προκρίνουν να ζήσουν σύμφωνα με τον χρόνο που δόθηκε από τη φύση στον άνθρωπο. Και κάνοντας «οίστρο της ζωής τον φόβο του θανάτου», θα επιμένουν να παίζουν τον γλυκό σκοπό της γλυκειάς ζωής με τ' ασημένια σουβριάλια τους μελετώντας την άνοιξη μες στο βιβλίο του χειμώνα.

(Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2019)

Από το υπό έκδοση βιβλίο *Το σεντούκι που γύρευε το κλειδί του και άλλες διηγήσεις*.

ΒΡΕΙΤΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ Παναγιώτη Κουσαθανά
(<https://www2.ianos.gr/persons/view/detail/persons/kousathanas-panagiotis-0027020>), ΣΤΟΝ **ΙΑ-**
ΝΟ.